

APARIȚIA ȘI DEZVOLTAREA CONSTITUȚIEI

Eduard RĂDUCAN

În toate societățile politice, cât de puțin organizate sau democrate nu ar fi, există un cadru de reguli, care reglementează modalitățile de exercitare a puterii și raporturile acesteia cu cetățenii. Acest ansamblu de norme fundamentale poartă denumirea de *Constituție*.

Experiența istorică ne dovedește faptul că fiecare stat își stabilește modul de organizare și exercitare a puterii în constituție, atât cei guvernanți cât și cei guvernați văzând în acest act politico-juridic drept legea fundamentală a țării. Însă „capriciile istoriei”, precum și temperamentele popoarelor, fac ca această lege fundamentală să varieze de la un stat la altul după procedura de elaborare, precum și după autoritatea sau forță sa juridică. Adoptarea constituției a devenit un eveniment de importanță majoră pentru societate, ea marcând victorii și împliniri de aspirații și sentimente sociale și morale.

Din punct de vedere etimologic, cuvântul „constituție” provine din substantivul latin *constitutio*, care înseamnă dispoziție, ordin [2, p.64].

În afară de Imperiul Roman, trebuie să amintim că cuvântul constituție îl întâlnim la Aristotel în lucrarea sa *Statul atenian*, lucrare dedicată evoluției constituționale în Atena, precum și conținutului material al acestor prevederi. Aici trebuie să subliniem ca Solon a dat statului o constituție și legi noi. În general în această perioadă legile care priveau organizarea statului erau denumite legi fundamentale, precum am menționat mai sus. Însă chiar dacă s-a menționat Constituția lui Solon sau Licurg, care reglementau domeniile de organizare și activitate ale statului spartan și atenian, ele n-au fost însă constituții în adevăratul sens al cuvântului.

Constituția este instrumentul prin care se instituționalizează puterea. Ea constituie deci certificatul de legalitate și de legitimitate al puterii. Constituția este, totodată, și instrumentul de „închidere” al puterii într-un cadru juridic determinat și este mijlocul de limitare a puterii, de „stăpânire” a ei.

Constituția a fost și este concepută într-o viziune mai largă ce excede juridicului, nu numai o lege fundamentală, ci de fapt o realitate politică și

statală ce se identifică cu chiar societatea creată în urma revoluțiilor victorioase. Astfel, în istoria lumii, începând cu sec.XVIII, s-a impus alături de alte mari instituții, create în scopul de a exprima prefacerile structurale politice, economice și juridice – constituția – ca lege fundamentală a statului [4, p.43].

Sub aspect conceptual, putem vorbi de *constituții scrise* și *constituții cutumiare*:

– Constituția cutumiară reprezintă rezultatul, experiența practicii și tradiției în domeniul relațiilor sociale fundamentale statale ale unui popor, cristalizate de-a lungul timpului. Principiile astfel desprinse au căpătat în timp o puternică rezonanță în conștiința colectivă, fiind respectate întocmai ca legile scrise.

– Constituția scrisă a apărut ca reacție împotriva cutumei, considerată incertă, incompletă, într-o continuă mișcare. Aceasta se impune a fi reglementată într-o formă concisă și sistematică [3, p.64].

La etapa actuală, adoptarea constituției reprezintă un mare eveniment politic, social și juridic în viața unui stat, deoarece în constituție sunt consacrate principiile fundamentale ale întregii vieți economice, politice, sociale și juridice în conformitate cu valorile fundamentale pe care statul le apară și le promovează. Astfel, pentru a înțelege care este rolul și importanța constituției pentru viața social-politică a statului, trebuie evidențiată noțiunea acesteia prin prisma dezvoltării istorice a sferei și conținutului ei [6, p.2].

Noțiunea de constituție este întrebuințată din timpuri străvechi și până în ziua de astăzi în diverse ramuri ale științei, inclusiv de științele juridice. În limbajul curent, se vorbește despre constituția ființei umane sau de cea a materiei, în literatura de specialitate s-a menționat că „dacă transportăm această noțiune în domeniul științelor sociale, vom constata că fiecare fenomen, plecând din momentul în care el se diferențiază, posedă o organizare determinată, adică o anumită constituție” [1, p.179].

Ca și în alte domenii, și în domeniul dreptului, această noțiune a fost folosită în mai multe sensuri. În plan juridic, aceasta se traduce printr-o pluralitate impresionantă de dimensiuni și sensuri, pe când numitorul comun pare să rezide în superioritatea și stabilitatea acestui text. Aceste două atribute – superioritatea și stabilitatea – s-au contopit în cele mai diverse concepții și teorii. Astfel, constituția este analizată la fel ca un act exact sau precis, precum și ca un *continuum* (o situație; un proces): o formă și un conținut, o normă și un program, o abilitate și o limitare, o imagine a ceea ce este și o prescripție a ceea ce trebuie să fie [5, p.199]. Fenomenul „constituție” cunoaște nu numai o dinamică pozitivă și o dezvoltare proprie, ci și o influențare puternică a intereselor economice și sociale ale celor care instituie reguli constituționale. Astăzi această concepție este încetățenită în toate statele. Mai mult ca atât, unele acte normative de organizare (statute)

ale unor organisme internaționale se numesc tot constituții (UNESCO; OIM), ele marcând importanța deosebită care vrea să se acorde acestora.

Din cele relatate, se poate de menționat că noțiunea de constituție a evoluat, conținutul ei lărgindu-se sau, din contra, diminuându-se, în funcție de anumite interese, de punctele de vedere exprimate și de gradul atins în cunoașterea fenomenului constituțional. Efectuând o analiză a relațiilor făcute anterior, în continuare vom evidenția acele particularități care sunt caracteristice constituției la etapa actuală. Ca definiție constituția este definită ca legea fundamentală a statului care exprimă voința și interesele poporului în ansamblu sau a unor grupuri sociale în particular și care întărește, în interesele, acestora principiile cele mai importante ale orânduirii sociale și statale a respectivului stat [7, p.313].

Stabilitatea constituției afirmă durabilitatea acesteia, valabilitatea ei în funcție de schimbările intervenite în societate. Ea trebuie să asigure stabilitatea ordinii existente pentru o perioadă de timp și nu poate fi supusă unor modificări imediate. Constituția nu trebuie percepută ca un document adoptat odată și pentru totdeauna și care nu poate fi modificat deloc. În practică aceasta nu este posibil, deoarece viața și societatea sunt într-o continuă dezvoltare și dacă nu vor fi introduse modificările corespunzătoare, constituția va rămâne în urmă de dezvoltarea socială și își va pierde actualitatea. Într-o măsură mai mare, stabilitatea constituției depinde de calitățile acesteia, de faptul cât de obiectiv ea reflectă structura social-economică a societății și pe cât corespunde conținutul normelor sale intereselor societății.

O altă trăsătură importantă a constituției este democrația acesteia. Democratică poate fi definită acea constituție care întărește puterea poporului și modalitățile de participare a acestuia la rezolvarea problemelor de interes național, proclamă și garantează drepturile și libertățile cetățenilor, determină formele concrete de realizare a principiului suveranității naționale.

În literatura de specialitate, sunt evidențiate două trăsături importante ale constituției, care în același timp constituie niște condiții de fond, și anume – caracterul politic și normativ.

Caracterul politic – este menționat că dispozițiile constituționale reglementează, în primul rând, raporturile politice, indiferent care ar fi obiectul acestora și domeniul vieții politice. Esența tuturor acestor acte constă în faptul că prin intermediul lor se transpun în practică obiective de conducere politică. Cu alte cuvinte, dispozițiile constituționale referitoare la organizarea și exercitarea puterii au un caracter preponderent politic. Caracterul politic este însă obiectivat în normele juridice care le conferă astfel obligativitate generală, încălcarea lor fiind sancționată. Altfel spus, au căpătat *caracter normativ*. Caracterul normativ al dispozițiilor constituționale

decurge din necesitatea de a conferi consistență și caracter general-obligatoriu normelor politice, precum și de a asigura respectarea acestora sub sancțiunea legii. Analizând doctrina constituțională din perioadă interbelică și postbelică, se observă o evoluție vertiginoasă a constituției. Aceasta a fost influențată de diferiți factori politici, economici, sociali, istorici. Ținând cont de acele elemente definitorii, care sunt indispensabile oricărei constituții, precum și de definițiile formulate în literatura de specialitate, putem concluziona asupra constituției ca fiind legea fundamentală a statului, alcătuită dintr-un ansamblu de norme juridice investite cu forță juridică supremă, care reglementează raporturile sociale fundamentale privind instituirea și organizarea puterii de stat, consfințește și garantează drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Referințe:

1. VRABIE, G. *Drept constituțional și instituții politice*. Iași: Team, 1995, p.179.
2. SAFTA, M. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. I: *Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*. București: Hamangiu, 2014, p.64.
3. MURARU, I. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Actami, 1998, p.43.
4. GREWE, C., HELENERUIZ, F. *Droits constitutionnels europeens*. Paris, 1995, p.199.
5. DRAGANU, T. *Drept constituțional și instituții politice*. București, 1991, vol. I, p.2.
6. *Конституционное право: Энциклопедический словарь*. Москва, 2001, с.313.